

УДК 379.8:159.932.2-057.875

PERSPECTIVES OF SELF-FULFILLMENT OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE PROCESS OF LEISURE ACTIVITIES

ПЕРСПЕКТИВИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Zhitnuhina K.P. / Житнухіна К.П.

*s.ped.s., senior teacher / к.пед.н., старший викладач.**Pavlo Tychnya Uman State Pedagogical University, Uman, 2 Sadova st., 20300**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,**Умань, Садова, 2, 20300*

Анотація. В статті проаналізовано перспективи самореалізації студентів закладів вищої освіти, що передбачають створення дозвіллевого середовища, що відповідало б інтересам, потребам, уподобанням студента ЗВО; активізація діяльності органів студентського самоврядування; використання Інтернет-ресурсів для забезпечення самореалізації студентів у дозвіллевій діяльності.

Для ефективної самореалізації особистості визначено напрями функціонування дозвіллевого середовища: розширення діяльності клубів, студій, гуртків, які відповідали інтересам, потребам студентської молоді (інтелектуалів, поетів, художників, театралів, гумористів, туристів, любителів тварин, аматорів); інтеграція освітньої та дозвіллевої діяльності; упровадження інноваційних технологій дозвіллевої діяльності; оптимальне використання спортивних, туристичних комплексів, комп'ютерних класів, читального залу, мистецького центру, центру народознавства, народних ремесел, музеїв; створення розважальних програм (танцювальних, комп'ютерних, аніматорських); проведення традиційних свят, флешмобів, ток-шоу.

Ключові слова: заклад вищої освіти, проектування виховного простору, виховний простір, інноваційна діяльність.

Вступ.

Орієнтація українського суспільства на поглиблення гуманізації, демократизації, підвищення значущості громадянської культури й морального оздоровлення посилює вимоги до різних соціальних інституцій, зокрема освітніх, у створенні умов для самореалізації особистості в інформаційному світовому просторі.

У сучасних умовах зростає соціальний запит на людину з креативним мисленням, здатну до швидкої адаптації в умовах технічного прогресу, гнучкості в розв'язанні життєвих проблем, продукуванні ідей інноваційної спрямованості, переорієнтації власного мислення на усвідомлення нових вимог у життєвому самовизначенні.

Мета статті – визначити перспективи самореалізації студентів закладів вищої освіти в процесі дозвіллевої діяльності в сучасних умовах.

Основний текст.

Даний аспект проблеми є досить актуальним, тому вважаємо за доцільне передбачити перспективи, що забезпечували б самореалізацію студентської молоді в процесі дозвіллевої діяльності, які сприятимуть, як на нашу думку, підвищенню рівня їх самореалізації у дозвіллі, насамперед:

- створення дозвіллевого середовища, що відповідало б інтересам, потребам, уподобанням студента ЗВО;
- активізація діяльності органів студентського самоврядування;
- використання Інтернет-ресурсів для забезпечення самореалізації студентів у дозвіллевій діяльності.

Щодо створення дозвіллевого середовища, то слід зауважити, що реформування вітчизняної освіти, насамперед, спрямоване на розвиток цілісної особистості, здатної до критичного, креативного мислення, інноваційної діяльності з активною життєвою й громадянською позицією саме в межах такого середовища, яке може забезпечити реалізацію потреби, формування цінностей, набуття компетентностей для життя.

Зауважимо, що дозвіллеве середовище має предметно-просторовий компонент: мистецтво інтер'єру, виставкове та музейне мистецтво, мистецтво ансамблю, мистецтво свят, карнавальне мистецтво, різні святкові заходи тощо. До спеціалізованих утворень зараховуємо пластичні, народні, оформлювальні мистецтва: декоративну, прикладну творчість, народні й художні промисли та ремесла. Важливими у структурі дозвіллевого середовища є активність особистості, вияв її здібностей, розвиток потенційних можливостей тощо.

Як зауважує В. Бочелюк, особистість активно переживає й оцінює довкілля, виробляє до нього емоційне ставлення, зберігає в пам'яті образи, наділяє різними асоціаціями і символами. Людина сприймає оточення, у якому перебуває і з яким взаємодіє, у нерозривності зв'язків усієї цілісності культурно-дозвіллевого середовища як системи. Якщо людина зосередить увагу на предметі мистецтва для того, щоб його оцінити, то вона свідомо, підсвідомо або несвідомо сприймає його в системі зв'язків з іншими предметами, дією, часом, який розгортається в культурно-дозвіллевому середовищі [2].

Ураховуючи особливості сфери дозвілля, науковці визначають його як місце дозвілля, спілкування, рекреації, підвищення рівня культури, що згуртовує студентів відповідно до інтересів, потреб, уподобань; це самостійна, самоцінна культурно-дозвіллева система, що має власну базу, мету, завдання, форми існування та діяльності; це простір, що вводить людину у світ культурно-естетичних і художніх цінностей та відносин, що забезпечують культурно-формульовані умови його розвитку [2, с. 100].

Актуальним у контексті опису дозвіллевого середовища є дослідження Н. Кочубей. Вона розглядає культурно-дозвіллеве середовище як соціальне середовище вільного вибору людиною соціальної самореалізації, у якому закладено спрямованість і на творчу самореалізацію окремої особистості, і на подальший розвиток суспільства [6, с. 271].

За визначенням А. Жаркова, культурно-дозвіллеве середовище – це самостійне явище культурно-суспільного життя, що має власні функції подібно до виробничого, побутового, міського та інших видів середовища; явище культури, здатне комплексно впливати на особистість, її ціннісно-естетичне самовизначення та самореалізацію [4, с. 58].

Н. Бабенко визначає умовою функціонування дозвіллевої діяльності, є існування двох елементів: індивіда з його системою ціннісних потреб, інтересів,

орієнтацій, установок соціокультурного середовища, яке забезпечує реалізацію та самореалізацію потенціалу, інтересів та потреб індивіда. Дослідник акцентує на тому, що соціокультурне середовище або збуджує, стимулюючи потенціальну активність індивіда, або пригнічує, стримує, гальмує, відволікає його від самореалізації [1, с. 143].

В. Бочелюк, В. Бочелюк зауважують, що створення культурно-дозвілєвого середовища в ЗВО – це розроблення культурних, виховних програм і ситуацій діяльності в цьому середовищі. Предметне, культурно-дозвілєве середовище формується з урахуванням конкретних занять. Людина, контактуючи з культурними цінностями, ніби переноситься в уявний світ і водночас присутня в реальності. Важливим у дозвілєвому середовищі є взаємопроникнення людини і цінностей культури, досягнень цивілізації, вироблення ставлення до них, усвідомлення індивідуальності. Його особливістю є емоційне забарвлення, можливість виражати почуття, емоції, враження від улюбленої справи, й відчуваючи задоволення, успіх [2].

Для ефективної самореалізації особистості нами визначено напрями функціонування дозвілєвого середовища:

- розширення діяльності клубів, студій, гуртків, які відповідали інтересам, потребам студентської молоді (інтелектуалів, поетів, художників, театралів, гумористів, туристів, любителів тварин, аматорів тощо);
- інтеграція освітньої та дозвілєвої діяльності;
- упровадження інноваційних технологій дозвілєвої діяльності;
- оптимальне використання спортивних, туристичних комплексів, комп'ютерних класів, читального залу, мистецького центру, центру народознавства, народних ремесел, музеїв тощо;
- створення розважальних програм (танцювальних, комп'ютерних, аніматорських тощо);
- проведення традиційних свят, флешмобів, ток-шоу тощо.

Загалом дозвілєве середовище є важливою сферою життєдіяльності студентської молоді, що забезпечує простір можливості для розкриття потенціалу молодої людини, її задоволення потреб, вияв здібностей, індивідуальності, творчості, активності, самостійності особистості.

Л. Користильова окреслює декілька груп культурно-дозвілєвого середовища, з якими ми погоджуємося, за образними характеристиками та культурно-дозвілєвими процесами.

Першу групу складають культурно-дозвілєві середовища, які характеризуються різних форм культурного сервісу, різноманітністю мікросередовищ в структурі, створенням умов для індивідуального вибору занять.

Друга група – рекреаційні середовища, орієнтовані на розвиток самоорганізації людей, залучення нових учасників, різноманітність видів занять, урахування актуального запиту на культурні програми.

Третя група – музейно-виставкові середовища, які становить «консерванти культури».

Четверта група об'єднує концертно-видовищні середовища, які позначені

святковістю процесу.

П'ята група – театральні середовища, які має глибоке історичне коріння і характеризуються консервативністю, постійністю, є своєрідними школами глядачів [5, с. 153].

Ці дозвіллієві установи моделюють культурно-дозвіллієвий простір за допомогою специфічних засобів, наприклад, естетичного наповнення, закладається естетична значущість культурно-дозвіллієвого середовища, якій притаманні краса, поетичність, ліричність, художність. Ці характеристики, створені в середовищі, орієнтовані на людину. У ньому реалізується потреба пізнання як прагнення до вияву й утвердження себе в просторі спілкування. Мотив цього переживання виникає із потреби в комунікативній взаємодії, із задоволення, яке отримує людина в процесі художньо-естетичної творчості.

Прагнення особистості до участі в культурно-дозвіллієвій діяльності обумовлена відсутністю жорстких норм поведінки: у культурному середовищі відбувається діяльнісний процес рекреативно-культурного, естетичного, творчого змісту; знімаються напруженість і стреси, окрім того, у ньому людина засвоює певний соціальний досвід.

Уважаємо, що створення дозвіллієвого середовища на принципах індивідуалізації, свободи вибору, інтересу, добровільності, емоційності впливу, варіативності, інтеграції різних видів діяльності, суб'єкт-суб'єктних стосунків, сприяє самореалізації особистості, оскільки відповідає віковим потребам та можливостям студентської молоді. Також дозвіллієве середовище розглядають як взаємодію елементів предметного оточення (творів мистецтва, сучасного дизайнерського оформлення, театральне, виставкове тощо) і процесу діяльності особистості [3, с. 60].

У створеному дозвіллієвому середовищі є можливість для прояву та розвитку здібностей, талантів, нахилів, уподобань студентів і їхня реалізації у діяльності. Це відбувається шляхом участі студентів у різних культурно-просторових ситуаціях (гра актора з декораціями, глядачами; писання картин і їх презентація у виставкових залах; виготовлення різного роду мистецьких продуктів, виробів народних промислів, ремесел і участь в аукціонах з їх реалізації, зокрема, з благодійною метою, що сприяє самовираженню, самоствердженню, підвищенню особистісної значущості серед соціального оточення.

Духовне і практичне залучення студентської молоді до різних видів програм (концертної, виставкового залу, танцювальної, атракціону, ситуацій віртуальної реальності тощо), де реалізуються її потенційні можливості, викликає позитивні емоції, почуття радості, задоволення, успіху, що сприяє усвідомленню цінності власного «Я». Процес виявлення особистістю своєї сутності в умовах створеного дозвіллієвого середовища підвищує самооцінку, формує впевненість, дає натхнення, створює комфортність, сприяє досягненню життєвого успіху і, таким чином, забезпечує – самореалізацію [3, с. 62].

З огляду на сучасні тенденції розвитку освіти ми розглядаємо дозвіллієве середовище як сукупність впливів і умов формування особистості, об'єктивних зовнішніх обставини, факторів, соціальних об'єктів та участь самої особистості.

Так, нами вивчено та проаналізовано досвід культурно-дозвільної діяльності Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

З'ясовано, що на базі ЗВО створено Центр культури та дозвілля «Гаудеамус», основним завданням якого є створення умов для формування і задоволення культурних запитів, духовних потреб, розвитку ініціативи і реалізації творчого потенціалу студентів у сфері виховання та дозвілля, здійснення рекламно-інформаційної діяльності та презентації ЗВО в засобах масової інформації, на міжнародних та всеукраїнських виставках тощо.

У Центрі діє 2 сектори, один з яких сектор культурно-дозвільної діяльності, робота в якому спрямована на:

- підвищення якості виховного процесу та створення сприятливих умов для розвитку особистості, творчої самореалізації студентства;

- забезпечення змістовного дозвілля та розвиток мистецьких здібностей студентської молоді;

- створення умов для ефективного розвитку студентського самоврядування та безпосередньої участі студентів у формуванні та реалізації молодіжної політики;

- забезпечення духовного, культурного, художньо-естетичного, інтелектуального та фізичного розвитку студентів;

- здійснення психологічної підтримки особистості студентів та професорсько-викладацького складу;

- пропаганду української та світової культури і мистецтва засобами культурно-просвітницьких заходів (концертів, фестивалів, акцій, тематичних вечорів, зустрічей тощо);

- вивчення запитів студентської молоді і створення необхідних умов її повноцінного соціально-культурного становлення та розвитку;

- забезпечення умов для створення у студентському колективі соціально-психологічного клімату, сприятливого для формування освіченої та гармонійно розвиненої особистості, самовиховання та самоутвердження студентів, реалізації талантів та здібностей молоді.

- виховання гармонійно розвиненої, соціально активної й національно свідомої особистості;

- участь у культурно-мистецькому житті міста, області, України [<https://udpu.edu.ua/gaudeamus>].

Мистецькі студії та художні колективи є міцним фундаментом будь-якого творчого проекту УДПУ імені Павла Тичини. Так, на факультетах діють різні гуртки, клуби за інтересами, студії дозвілля, інші малі форми і жанри (солісти, дуети, декламатори) тощо.

Організуючи культурно-дозвільну діяльність, члени Центру повинні керуватися пріоритетними принципами дозвільної діяльності, зміст яких відповідав процесу самореалізації: принцип інтересу, індивідуального підходу, зацікавленості, різноманітності, самодіяльності.

Одним із важливих принципів організації культури дозвілля студентів повинен бути принцип самодіяльності, який ґрунтується на творчій активності,

захопленості та ініціативності студентів. Активність, творчість, самостійність є важливими якісними ознаками самодіяльності особистості, які забезпечують високий рівень досягнень у дозвіллі. Організатори дозвіллевого центру проводять різні конкурси, формування творчі завдання для того, щоб кожен студент міг реалізувати здібності, виявити власне «Я». Активність та самостійність особистості забезпечують її самореалізацію, оскільки ці характеристики є умовою досягнення мети, планування та організації власної діяльності.

Урахування принципу зацікавленості в створеному дозвіллевому середовищі сприятиме самореалізації студентської молоді. Під час розробки, підготовки та проведення різноманітних культурних заходів (програм, проектів, вечорів відпочинку, конкурсів, фестивалів, КВК, концертів, реалітішоу, курсів, тренінгів тощо) члени Центру ставлять за мету зацікавити молодь, розкрити творче спрямування дозвіллевих інтересів особистості, загалом враховуючи природній потяг до всього нового, незвичайного, захопливого, до участі у творчо-перетворювальній діяльності.

Залучення охочих до діяльності Центру культури та дозвілля є важливим завданням кожного члена цього центру. Саме принцип загальності й доступності надасть можливість залучити особистість до дозвіллевої діяльності для задоволення творчих ініціатив, дозвіллевих запитів та інтересів.

Одним із важливих принципів також має бути принцип різноманітності. Розмаїття форм, напрямів діяльності в дозвіллевому центрі допоможе залучити особистість до реалізації власних потреб, нахилів, інтересів, уподобань.

Реалізуючи принцип індивідуального підходу, члени дозвіллевого центру враховуватимуть індивідуальні запити, здібності, можливості, інтереси, створювали найсприятливіші умови для розвитку пізнавальних сил, активності, схильностей і обдарувань особистості, давали студентам індивідуальні завдання для організації різних видів дозвіллевої діяльності. Так, окремі студенти виконують музичні твори, інші готували номери художньої самодіяльності, танці, писали сценарії, готували оголошення, газети, повідомлення.

Добровільна участь особистості у роботі Центру культури та дозвілля, можливість вільно вибирати різноманітні види дозвіллевої діяльності є сприятливим підґрунтям для їхньої самореалізації.

Успіхи роботи Центру залежать від правильної організації конкретного виду діяльності, організація діяльності якого здійснюється з урахуванням запитів, інтересів, уподобань особистості, на основі творчого пошуку, інтелектуальних та емоційних сил, збагачення форм, методів, засобів впливу на особистість. Особистий інтерес та схильність студентів, емоційне забарвлення, відсутність нав'язливого контролю є специфікою діяльності дозвіллевого центру. Головна ідея реалізована шляхом виконання завдань, які ставились перед студентом ЗВО.

Висновки.

Отже, створення дозвіллевого середовища на базі закладу вищої освіти дає можливість організаторам виявити талановитих студентів, залучити їх до занять у студіях, гуртках та творчих колективах, сприяти розкриттю й розвитку

потенційних здібностей, реалізувати найважливішу потребу особистості – самовизначення, самовираження, самоствердження. Окрім того, його створення сприяє підвищенню культурно-творчого рівня студентської молоді; виявленню талантів особистості; розвитку здібностей та навичок самореалізації особистості; зростанню продуктивності праці; збагаченню духовного життя; гармонійному розвитку особистості студента; формуванню в студентській молоді сучасного світогляду, моральних якостей.

Література:

1. Бабенко Н.Б. Вплив соціально-культурної сфери на соціалізацію особистості. *Культура і сучасність*. Київ: ДАКККиМ, 2008. № 1. С.141–147.
2. Бочелюк В. Й. Дозвіллезнавство: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 208 с.
3. Гуцол Л. М. Поняття «дозвіллезнавство» у сучасному науковому дискурсі. *Тенденції та вектор розвитку науки в сучасному світі*: тези доп. VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Дніпро, 30 квіт. 2018 р.). Дніпро: НБК, 2018. Ч. 2. С. 59–63.
4. Жарков А. Д., Чижиков В. М. Культурно-дозвіллева діяльність: підручник. Київ, 1998. 334с.
5. Коростильова Л. А. Психологія самореалізації особистості: монографія. Вид-во «Мова», 2015. 222 с.
6. Кочубей Н. Культурно-середовище у вимірі екології дитинства. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Філософія. 2013. Вип. 665–666. С. 270–275.

References:

1. Babenko N.B. (2008) Vplyv sotsialno-kulturnoi sfery na sotsializatsiiu osobystosti [The influence of the social and cultural sphere on the socialization of the individual]. *Kultura i suchasnist*. Kyiv: DAKKKiM, № 1. S.141–147 [in Ukrainian].
2. Bocheliuk V. Y. (2006) Dozvillieznnavstvo: navch. Posib [Leisure studies]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. 208 s. [in Ukrainian].
3. Hutsol L. M. (2018) Poniattia «dozvillieve seredovyshche» u suchasnomu naukovomu dyskursi [The concept of «leisure environment» in modern scientific discourse]. *Tendentsii ta vektor rozvytku nauky v suchasnomu sviti: tezy dop. VI Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf.* (Dnipro, 30 kvit. 2018 r.). Dnipro: NBK. Ch. 2. S. 59–63 [in Ukrainian].
4. Zharkov A. D., Chyzhykov V. M. (1998) Kulturno-dozvillieva diialnist [Cultural and leisure activities]: pidruchnyk. Kyiv. 334 s. [in Ukrainian].
5. Korostylova L. A. (2015) Psykholohiia samorealizatsii osobystosti [Psychology of self-realization of the individual]: monohrafiia. Vyd-vo «Mova». 222 s. [in Ukrainian].
6. Kochubei N. Kulturno-seredovyshche u vymiri ekolohii dytynstva [Cultural environment in the dimension of childhood ecology]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Filosofiia*. 2013. Vyp. 665–666. S. 270–275 [in Ukrainian].

Abstract. The article analyzes the prospects of self-realization of students of higher education institutions, which involve the creation of a leisure environment that would meet the interests, needs, and preferences of a student of higher education; activation of the activities of student self-government bodies; use of Internet resources to ensure self-realization of students in leisure activities.

For the effective self-realization of the individual, the directions of the functioning of the leisure environment have been defined: expansion of the activities of clubs, studios, circles that corresponded to the interests and needs of student youth (intellectuals, poets, artists, theatergoers, humorists, tourists, animal lovers, amateurs); integration of educational and leisure activities; introduction of innovative technologies of leisure activities; optimal use of sports and tourist complexes, computer classes, reading room, art center, center of ethnology, folk crafts, museums; creation of entertainment programs (dance, computer, animation); holding traditional holidays, flash mobs, talk shows.

Key words: *institution of higher education, design of educational space, educational space, innovative activity.*

Стаття відправлена: 04.10.2022 р.

© Житнухіна К.П.